

Stein Tønnesson
Historiker og fredsforsker. Direktør ved Institutt for fredsforskning (Frio). Interessesområder: fred (i både snever og utvidet forstand), Kinas fremvekst som stormakt, «krigen mot terror».

Utenriksanalyse: Vi som trenger Amerika

Morgenbladet 17.2.2006

Overmotet preger USA. Den økonomiske politikken er en tikkende bombe, og den utenrikspolitiske alenegangen har ført til internasjonale motsetninger. Men verden trenger USA, og det er det som gjør situasjonen så skremmende.

Jo reddere jeg blir for president Bush, jo mer får jeg øynene opp for Amerikas gode sider. Vi trenger Amerika. USA er selve motoren i verdensøkonomien. Amerika leder an i innovasjon. De amerikanske universitetene er uovertrufne. USA står for frihet, for rettsstatprinsippet. USA har forvaltet sin verdensmakt uten å bli et imperium. Jo, USA har flust med militærbaser, intervensjoner i andre land og bryter selv menneskerettigheter, men virkelige imperialister legger andre land under seg på varig basis. Det gjør ikke USA. De fleste amerikane vil ut av Irak. I Latin-Amerika, USAs egen bakgård, har velgerne kunnet bringe USA-kritikere til makten.

Tro det eller ei, men verden er faktisk mer fredelig nå enn før. Antall kriger har gått ned. Det skyldes, tror jeg, at vi bare har én super-

makt. Under den kalde krigen understøttet supermaktene opprørsbevegelser i hverandres innflytelsessfærer. Det førte til en rekke borgerkriger. Denne trenden snudde i 1990-årene da FN kunne gripe inn og stanse lokale kriger. Folkemorder i Rwanda 1994 ble ikke stanset, men stolket gjorde inntrykk. Selv om det går tregt, har FN økt sin betydning.

Hva er jeg da redd for? For USAs overmøt – hybris. Frankrikes tidligere utenriksminister Hubert Védrine kalte USA en «hypermakt». Det passet i 2001, men ikke i dag. Bush har gjort hypermakt til hybris-makt. Vi ser det best i utenrikspolitikken, der USAs alenegang har skapt sterke motsetninger på tvers av Atlanteren. Men hybris gjør seg like mye gjeldende i økonomien. Selv om USA har store budsjettunderskudd, har Bush prioritert skatte-

lettelser til de velstående og samtidig økt militærutgiftene. Det er uansvarlig. Bush fører også en uansvarlig energipolitikk, og tillater amerikane et skyhøyt oljeforbruk. Amerikanerne har finansiert sitt økende forbruk ved å oppnå stadig større lån på sine hus. Som The Economist jevnlig påpeker skal det ikke mye til for å utløse et sammenbrudd på det amerikanske eieendomsmarkedet. Skattepolitikken til Bush er enda mer uansvarlig når vi tar i betraktning at føderalstatens forpliktelser under *Social Security* og *Medicare* vil øke dramatisk fremover. Jeg tror Bushs økonomiske politikk er en tidsinnstilt bombe.

George W. skal ikke ha hele skylden. Hybris inntok Washington alt før han kom til makten. Tidligere i 1990-årene hadde USA ennå ikke innstilt seg på å være hypermakt. Bush Sr. førte en relativt forsiktig

utenrikspolitikk. Han fikk Japan til å finansiere Gulfkrigen i 1991, og gikk aldri mot Bagdad. Den gang trodde mange at Japan var i ferd med å overta som økonomisk verdensleder. Så gikk vi inn i de «asiatiske verdiene»-år, med spådommer om at Øst-Asia ville bli verdens nye maktsentrum. Disse forestillingene rådde grunnen til tross for at også Clintons Amerika opplevde en langvarig økonomisk oppgang. Troen på de asiatiske verdierne fikk en knekk med Asia-krisen i 1997-98. Da kom Amerikas hybris. Under inspirasjon fra Prosjekt for et nytt amerikansk århundre og andre tenketanker ble det en allmenn oppfatning at USA ikke hadde gjort nok for å utnytte sin makt. Bush Sr. og Clinton hadde skuslet bort en sjanse til å endre verden. George W. Bush skulle trå til, og så kom 9/11...

Resten kjenner vi. Den amerikanske hybris nådde sitt crescendo i 2002-2003 med invasjonen av Irak. Nå er overmøtet kanskje i ferd med å avta. Condoleezza Rice prøver å

samle trådene. Samtidig utnytter USAs flender Amerikas overmøt. Opprøerne i Irak får støtte utenfra. Irans nylvalgte president tror at Vesten trenger Iran mer enn omvendt. Han utfordrer resten av verden med sin atompolitikk, fordi han vet at dette kan styrke ham internt i Teheran, og satser på at USA ikke tør å ta enda en krig.

Vi andre trenger Amerika. Amerika trenger oss, og alle trenger vi fred. Pax Americana's fremtid avgjøres ikke bare av økonomiske trender, men av politikk. Iran-krisen kan utløse en storkrig i Midtøsten. Hvis Det internasjonale atomenergibyrået og FNs sikkerhetsråd mislykkes, kan det ytterligere undergrave Amerikas makt, enten Iran bombes eller ikke. Men stormaktene har mye å vinne på å stå sammen, slik de gjorde da Atomenergibyrået vedtok sin Iran-resolusjon den 4. februar. Hvis amerikanerne skal bevare sin makstilling, må de kvitte seg med hybris og gå inn i Pax Multilateralis.